

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1986-1987**

20 JANUARI 1987

Voorstel van wet tot versoepeling van de voorwaarden en tot vereenvoudiging van de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming

(Ingediend door de heer Pataer)

TOELICHTING

« De echtscheiding door onderlinge toestemming blijft onderworpen aan strenge vereisten inzake leeftijd, duur van het huwelijk, inventaris en overeenkomsten en een procedure van ruim dertien maanden met drie verschijningen voor de rechter. Daarenboven bestaat bij sommige rechtscollages en parketten de tendens om de controle op de overeenkomst uit te breiden en de wettelijke voorschriften strikt te interpreteren. Deze ontwikkeling is te betreuren. De echtscheiding door onderlinge toestemming biedt — meer dan andere echtscheidingsvormen — de beste garantie om de ontbinding van het huwelijk op een beschaafde wijze te laten verlopen. De wetgever dient bij te dragen tot de humanisering van het Belgisch echtscheidingsrecht (1) ». Dat schrijft Dr. W. Pintens, buitengewoon docent aan de K.U.L., die ook een uitgebreide studie publiceerde over echtscheiding door onderlinge toestemming (2). Hij verwoordt daarmee treffend dat de echtscheiding door onderlinge toestemming de meest aan te bevelen wijze is voor echtgenoten op een menselijke wijze uit elkaar te gaan, maar dat deze echtscheidingsvorm bemoeilijkt wordt door niet langer te verantwoorden voorwaarden en procedurevereisten.

De bedoeling van dit wetsvoorstel is dan ook om het gebruik van de echtscheiding door onderlinge toestemming aan te moedigen, door de voorwaarden ertoe te versoepelen en de procedure ervan te vereenvoudigen en in te korten.

(1) W. Pintens, *Echtscheiding*, in *Het familierecht geactualiseerd*, editors M. Storme, G. Baeteman en J. Gerlo, 1985, p. 13.

(2) W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Antwerpen, 1982.

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1986-1987**

20 JANVIER 1987

Proposition de loi assouplissant les conditions et simplifiant la procédure du divorce par consentement mutuel

(Déposée par M. Pataer)

DEVELOPPEMENTS

« Le divorce par consentement mutuel reste soumis à des conditions strictes en ce qui concerne l'âge, la durée du mariage, l'inventaire et les conventions, et il implique toujours une procédure de plus de treize mois, comportant trois comparutions devant le juge. En outre, certains tribunaux et parquets manifestent une tendance regrettable qui consiste à étendre le contrôle de la convention et à interpréter strictement les dispositions légales. Le divorce par consentement mutuel est la forme qui permet le mieux que la dissolution du mariage s'accomplisse dans des conditions raisonnables. Le législateur doit encourager le recours à cette forme de divorce et contribuer de la sorte à l'humanisation du droit belge en matière de divorce (1) ». L'auteur de cette citation est W. Pintens, chargé de cours extraordinaire à la K.U.L., qui a également publié une étude approfondie sur le divorce par consentement mutuel (2). Le texte cité souligne d'une façon remarquable que le divorce par consentement mutuel constitue pour les époux la manière la plus humaine et partant la plus recommandable de se séparer, mais que cette démarche est contrariée par une série de conditions et de procédures qui ont perdu toute justification.

La présente proposition de loi vise donc à encourager le recours au divorce par consentement mutuel, en en assouplissant les conditions ainsi qu'en simplifiant et en écourtant la procédure.

(1) W. Pintens, *Echtscheiding*, dans *Het familierecht geactualiseerd*, éd. M. Storme, G. Baeteman et J. Gerlo, 1985, p. 13.

(2) W. Pintens, *Echtscheiding door onderlinge toestemming*, Kluwer, Anvers, 1982.

De bijzondere voorwaarden voor de echtscheiding door onderlinge toestemming, m.n. betreffende de leeftijd van de echtgenoten en de duur van het huwelijk, willen wij afschaffen.

Wat de procedure betreft stellen we voor dat de echtscheiding wordt behandeld door één rechter, en zonder tussenkomst van het openbaar ministerie. Ook de boedelbeschrijving door de notaris zou niet langer verplicht zijn, wat een belangrijke kostenbesparing is. De procedure zou kunnen worden ingezet door een gezamenlijk verzoekschrift, en daarna zou slechts één persoonlijke verschijning vereist zijn. Als termijn tussen het indienen van het verzoekschrift en de persoonlijke verschijning, die een bezinningstijd is en een proefperiode voor de gemaakte afspraken, stellen wij drie maanden voor. Dit alles zorgt voor een veel eenvoudiger en een veel snellere procedure, die zo geen hinderpaal meer zou vormen voor het kiezen voor de echtscheiding door onderlinge toestemming.

Maar we stellen nog een aantal andere wijzigingen voor, die meer scheidende echtgenoten in staat moet stellen om voor de procedure met onderlinge toestemming te kiezen. Er zou niet langer vereist worden dat de echtgenoten het eens zijn over alle echtscheidingsgevolgen opdat ze door onderlinge toestemming zouden kunnen scheiden. Meer bepaald zou deze procedure openstaan voor de echtgenoten die het er wel over eens zijn om uit elkaar te gaan, maar nog geen volledige overeenkomst hebben bereikt over de regeling van hun wederzijdse rechten.

De echtgenoten kunnen dan alsnog een vergelijk daarover treffen in de loop van de procedure, zoniet wordt in het vonnis dat de echtscheiding toestaat een notaris aangewezen voor de verdeling van de goederen.

Wij hebben er lang over getwijfeld of voor de andere gevolgen van de echtscheiding (de hoede over en het onderhoud van de kinderen, het eventuele onderhoudsgeld tussen de echtgenoten) al dan niet een voorafgaande overeenkomst moet worden vereist. Men kan zich indenken dat de echtgenoten in onderlinge overeenstemming willen scheiden, zonder het weliswaar eens te zijn over elk van de vernoemde gevolgen en dat zij, waar een akkoord ontbreekt, een uitspraak vragen van de rechter. Zo'n werkwijze stelt echter zeer grote problemen: voor zijn uitspraak kan de rechter zich enkel steunen op zeer algemene begrippen als de billijkheid en het belang van het kind. De partijen geven dus als het ware een blanco cheque aan de rechter, waarbij één van hen of beiden zeer vaak het gevoel zullen hebben er bedrogen aan uit te komen. Zij zullen dan de procedure willen staken, waarmee de onderlinge toestemming op een fiasco uitloopt. Men kan zich ook afvragen hoeveel echtgenoten gebruik zullen willen maken van een procedure, waarbij ze elke greep verliezen op de wijze waarop de genoemde gevolgen zullen worden geregeld. Wij hebben tenslotte gemeend dat de echtgenoten over de echtscheidingsgevolgen, die vermeld staan in artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek, wel steeds een voorafgaandelijke overeenkomst moeten voorleggen.

De echtgenoten kunnen wel bij hun persoonlijke verschijning, drie maanden na het indienen van hun gezamenlijk verzoekschrift, samen ook nog wijzigingen aanbrengen aan de overeenkomsten die ze oorspronkelijk hadden opgesteld. De drie maanden moeten immers worden beschouwd als een proefperiode, en een proefperiode heeft slechts zin als de ervaringen ervan kunnen leiden tot aanpassing van de overeenkomsten.

Nous nous proposons de supprimer les conditions particulières du divorce par consentement mutuel, à savoir celles qui concernent l'âge des époux et la durée du mariage.

En ce qui concerne la procédure, nous proposons que le divorce soit instruit par un juge unique, sans intervention du ministère public. L'obligation de faire un inventaire serait supprimée, ce qui représenterait une sérieuse économie. La procédure pourrait être engagée par simple requête conjointe et n'impliquerait qu'une seule comparution en personne. Nous proposons que le délai entre l'introduction de la requête et la comparution en personne, délai qui constitue à la fois un temps de réflexion et une mise à l'épreuve des conventions conclues entre les époux, soit fixé à trois mois. Ces modifications devraient permettre une simplification et une accélération considérables de la procédure, qui cesserait ainsi d'être un obstacle au divorce par consentement mutuel.

Nous proposons en outre d'autres modifications qui permettront à un plus grand nombre de couples qui souhaitent divorcer d'opter pour le consentement mutuel. Il ne serait plus nécessaire que les époux soient d'accord sur tous les effets du divorce pour pouvoir divorcer par consentement mutuel. Pourraient notamment recourir à cette procédure, les époux qui seraient d'accord pour divorcer mais qui ne seraient pas encore parvenus à se mettre entièrement d'accord sur le règlement de leurs droits respectifs.

Les époux auraient alors la possibilité de transiger sur ces droits au cours de la procédure, faute de quoi le jugement admettant le divorce désignerait un notaire chargé de partager les biens.

Nous nous sommes longtemps demandé s'il était nécessaire que les autres effets du divorce (garde et entretien des enfants, pension éventuelle entre les époux) fassent l'objet d'une convention préalable. On peut imaginer que les époux veuillent divorcer par consentement mutuel, sans être forcément d'accord sur chacun des effets précités et que, là où il y a litige, ils s'en remettent au juge. Une telle procédure poserait toutefois d'énormes problèmes: le juge ne pourrait en effet statuer qu'en fonction de critères très généraux tels que l'équité et l'intérêt de l'enfant. Les parties donneraient donc pour ainsi dire un chèque en blanc au juge, ce qui laisserait très souvent à l'un des époux, voire aux deux, l'impression de s'être fait duper. Ils voudront alors arrêter la procédure par consentement mutuel, qui se sera ainsi soldée par un échec. On peut se demander par ailleurs combien d'époux pourraient accepter une procédure qui leur ôterait toute emprise sur la manière dont les effets précités seraient réglés. Il nous a donc paru préférable de maintenir l'obligation faite aux époux de produire une convention préalable sur les effets du divorce, énumérés à l'article 1288 du Code judiciaire.

Les époux pourraient néanmoins apporter conjointement des modifications aux conventions initiales, lors de leur comparution en personne, trois mois après l'introduction de la requête conjointe. Ces trois mois doivent en effet être considérés comme une période d'épreuve, et celle-ci n'a de sens que si ses enseignements peuvent trouver leur prolongement dans les conventions.

Commentaar bij de artikelen

Artikel 1

Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat echtscheiding door onderlinge toestemming niet wordt toegestaan wanneer één van beide echtgenoten jonger is dan 23 jaar, moet worden opgeheven. Deze bepaling heeft als gevolg dat men deze echtgenoten, wanneer zij hun huwelijk willen ontbinden, er toe verplicht te scheiden op grond van bepaalde feiten. Deze echtscheidingsvorm, die de conflicten maar al te vaak op de spits drijft, moet eerder worden ontraden dan aangemoedigd. Bovendien moeten echtgenoten, die bekwaam worden geacht om te huwen, ook bekwaam worden geacht om uit de echt te scheiden op de wijze die zij verkiezen. De leeftijdsvereiste van artikel 275 moet dus worden geschrapt.

Art. 2

Ook artikel 276 van het Burgerlijk Wetboek, dat bepaalt dat echtscheiding door onderlinge toestemming niet eerder wordt toegestaan dan na twee jaar huwelijk, moet worden opgeheven. Dit om dezelfde redenen als voor artikel 275, nl. dat bepaalde echtgenoten door artikel 276 verplicht worden een minder humane echtscheidingsvorm te kiezen.

Art. 3

De verplichte boedelbeschrijving die door het eerste lid van artikel 1287 van het Gerechtelijk Wetboek wordt opgelegd is in vele gevallen een overbodige en vrij dure formaliteit. De afschaffing ervan vereenvoudigt de procedure en heft een financiële belemmering op. Wij sluiten ons hiermee dus aan bij het wetsvoorstel van Thomas Delahaye (1983-1984, stuk 732/1). Wel menen wij dat artikel 1287 nog moet bepalen dat, wanneer de scheidende echtgenoten een boedelbeschrijving wensen, die onderhands kan gebeuren. Dit wordt in artikel 1428 B.W. ook zo bepaald voor de ontbinding van de gemeenschap na echtscheiding op grond van bepaalde feiten of op grond van 5 jaar feitelijke scheiding.

Door het schrappen van de verplichte boedelbeschrijving zouden de echtgenoten volledig zelf de verdeling van hun goederen kunnen regelen. De tussenkomst van een notaris of een andere deskundige is op geen enkel ogenblik nog vereist. Nochtans kunnen echtgenoten bij de verdeling gemakkelijk bepaalde elementen over het hoofd zien, wat nadien moeilijkheden oplevert. Wij denken bijvoorbeeld aan de rechten die een echtgenoot heeft in een onverdeeldheid, en waaraan men niet denkt om er in de gebeurlijke inventaris en in de verdeling rekening mee te houden. Daarom lijkt het ons toch nodig dat de wet de tussenkomst van een deskundige voorziet, die bij die gelegenheid kan informeren of wel alle elementen in rekening worden gebracht. De meest aangewezen persoon daarvoor is de notaris, omdat hij de problematiek het best kent en omdat zijn tussenkomst in zeer veel gevallen toch reeds vereist is (nl. wanneer onroerende goederen moeten worden verdeeld of de afbetaling van een hypotheekaire lening moet worden geregeld). Daarom stellen we voor dat de wederzijdse rechten bij notariële akte moeten worden geregeld.

Commentaire des articles

Article 1er

Il y a lieu d'abroger l'article 275 du Code civil, qui prévoit que le consentement mutuel des époux n'est point admis si l'un des époux a moins de vingt-trois ans. Cette disposition a pour effet d'obliger ces époux à demander le divorce pour cause déterminée s'ils souhaitent dissoudre leur mariage. Cette forme de divorce, qui trop souvent envenime les choses, est plutôt à déconseiller. En outre, les époux, qui sont jugés capables de se marier, doivent aussi être jugés capables de divorcer de la manière dont ils le souhaitent. Il faut donc supprimer la condition d'âge prévue par l'article 275.

Art. 2

L'abrogation de l'article 276 du Code civil, qui prévoit que le divorce par consentement mutuel n'est admis qu'après deux ans de mariage, est justifiée par les mêmes raisons que celle de l'article 275, à savoir que l'article 276 oblige certains époux à recourir à une forme de divorce moins humaine.

Art. 3

L'obligation d'inventaire imposée par le premier alinéa de l'article 1287 du Code judiciaire constitue dans de nombreux cas une formalité superflue et plutôt coûteuse. Sa suppression simplifie la procédure et lève un obstacle financier. Nous nous rallions ainsi à la proposition de loi de M. Delahaye (Doc. n° 732/1, 1983-1984). Il nous paraît toutefois nécessaire de prévoir à l'article 1287 que, si les époux qui souhaitent divorcer désirent un inventaire, celui-ci peut être établi sous seing privé. L'article 1428 du Code civil prévoit la même possibilité en cas de dissolution de la communauté par divorce pour cause déterminée ou pour cause de séparation de fait de plus de cinq ans.

La suppression de l'obligation d'inventaire permettrait aux époux de régler entièrement eux-mêmes le partage de leurs biens. Il ne serait dès lors plus nécessaire de recourir à l'intervention d'un notaire ou d'un expert. En procédant au partage, les époux pourraient toutefois perdre de vue certains éléments, ce qui pourrait provoquer des difficultés par la suite. Nous pensons par exemple aux droits d'un des époux dans une indivision, dont les intéressés oublieraient de tenir compte dans l'inventaire éventuel et lors du partage. C'est pourquoi il nous paraît malgré tout nécessaire que la loi prévienne l'intervention d'un expert, qui veillerait à ce que tous les éléments soient pris en compte. La personne la plus indiquée pour jouer ce rôle est le notaire, parce qu'il est le plus compétent en la matière et parce que son intervention est déjà requise dans de très nombreux cas (notamment en cas de partage d'immeubles ou pour régler l'amortissement d'un emprunt hypothécaire). C'est pourquoi nous proposons que les droits respectifs soient réglés par acte notarié.

Art. 4

In artikel 1288, dat bepaalt welke echtscheidingsgevolgen moeten worden geregeld, stellen wij twee wijzigingen voor.

De eerste wijziging is eigenlijk eerder een interpretatieve wetswijziging. In verband met de bijdrage van de echtgenoten in het onderhoud en de opvoeding van de kinderen, is in de rechtspraak betwisting gerezen of de overeenkomsten, volgens welke één echtgenoot niets en de andere alles bijdraagt, geldig is. Wij menen dat dergelijke overeenkomsten moeten kunnen. Aan de echtgenoten moet de grootst mogelijke vrijheid worden gelaten, omdat dit een akkoord toelaat dat het best aan de wensen van de echtgenoten en aan de omstandigheden is aangepast, mits natuurlijk gewaarborgd wordt dat de kinderen niet aan hun lot worden overgelaten. Welnu, die waarborg is er, door de verwijzing naar Boek I, titel V, hoofdstuk V van het Burgerlijk Wetboek (art. 203 e.v.). De bedoeling van de door ons voorgestelde wijziging is dus duidelijk te maken dat niet noodzakelijk de beide echtgenoten in het onderhoud en de opvoeding moeten bijdragen, maar dat men kan overeenkomen dat één echtgenoot het volledige onderhoud op zich neemt. Met dien verstande dat, indien die ene echtgenoot insolvent zou worden, de andere toch zal moeten bijspringen.

De tweede wijziging gaat over de uitkering tussen echtgenoten. Wanneer deze bij overeenkomst wordt vastgelegd, dan is deze overeenkomst achteraf niet meer wijzigbaar, ook al zijn de omstandigheden waarin de gewezen echtgenoten leven ondertussen totaal veranderd. Alle eventualiteiten moeten dus in de overeenkomst worden voorzien, en de praktijk wijst uit dat dat bijlange niet in alle gevallen gebeurt. Het gevolg daarvan is dat soms overeenkomsten moeten worden nageleefd die manifest niet meer beantwoorden aan de omstandigheden waarin de gescheiden echtgenoten leven en vaak ook niet meer aan de bedoelingen die de echtgenoten bij het sluiten van de overeenkomst hadden. Om dat te verhelpen, stellen wij voor de bepalingen van de §§ 2 tot 6 van artikel 301 van het Burgerlijk Wetboek steeds en automatisch van toepassing te maken op de uitkeringen tussen echtgenoten. Deze bepalingen gaan over de indexatie van de uitkeringen, de wijziging van de uitkering ingevolge nieuwe omstandigheden, de begrenzing van de uitkering tot één derde van het inkomen van de uitkeringsplichtige, de kapitalisatie van de uitkering en de gevolgen van het overlijden van de uitkeringsplichtige.

Art. 5

De artikelen 1289 tot 1293 van het Gerechtelijk Wetboek regelen nu de inleidende fase van de echtscheiding door onderlinge toestemming. Wij stellen een sterke vereenvoudiging voor enerzijds, en anderzijds minder strenge vereisten om de procedure te kunnen starten.

Wij menen dat een persoonlijke verschijning bij de inleiding van de procedure niet nodig is. Een gezamenlijk verzoekschrift drukt op overtuigende wijze de wil van beide echtgenoten uit om uit de echt te scheiden. Dit verzoekschrift moet gericht zijn aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, of aan de rechter die hem vervangt. De hele procedure zou door deze rechter worden afgehandeld. Het verslag in raadkamer aan de rechtbank, en de beoordeling door een rechtbank met drie rechters om de echtscheiding al dan niet toe te staan, beantwoordt aan geen enkele noodzaak. De procedure zal voor de scheidende echtgenoten ook een menselijker karakter krijgen.

Art. 4

Nous proposons d'apporter à l'article 1288, qui détermine les conséquences du divorce qui doivent faire l'objet d'une convention, deux modifications.

La première est plutôt une modification interprétative. Il s'est en effet développé une controverse jurisprudentielle concernant la validité des conventions aux termes desquelles l'un des époux ne contribue pour rien et l'autre pour le tout à l'entretien et à l'éducation des enfants. Nous estimons que de telles conventions doivent être admises. Il faut laisser le plus de liberté possible aux époux, afin qu'ils puissent conclure la convention la plus adéquate en fonction de leur volonté et des circonstances, pour autant que la situation des enfants ne soit pas négligée. Or, toutes les garanties nécessaires à cet effet sont réunies du fait que le 3° renvoie aux dispositions du chapitre V du titre V du livre Ier du Code civil (art. 203 e.s.). La modification que nous proposons vise donc à établir que les époux ne doivent pas nécessairement contribuer tous deux à l'entretien et à l'éducation des enfants et qu'ils peuvent convenir que l'un d'eux contribuera pour la totalité, sous réserve que s'il venait à être insolvable, l'autre époux devrait intervenir.

La deuxième modification porte sur la pension alimentaire. Fixée par convention, celle-ci ne peut être modifiée ultérieurement, même si la situation des anciens époux a totalement changé entre-temps. La convention doit donc prévoir toutes les éventualités, ce qui n'est que rarement le cas en pratique. Il s'ensuit que les époux divorcés doivent parfois respecter des conventions qui ne correspondent manifestement plus à leur situation, ni à ce qu'ils ont voulu lors de la conclusion de la convention. Pour remédier à cette situation, nous proposons de rendre systématiquement applicables aux pensions alimentaires les dispositions des §§ 2 à 6 de l'article 301 du Code civil. Ces dispositions concernent l'indexation des pensions, la modification de la pension par suite de circonstances nouvelles, la limitation de la pension au tiers des revenus de l'époux débiteur de la pension, la capitalisation de la pension et les conséquences du décès du débiteur de la pension.

Art. 5

Les articles 1289 à 1293 du Code judiciaire règlent l'engagement de la procédure du divorce par consentement mutuel. Nous proposons d'une part une importante simplification et d'autre part un allègement des conditions d'engagement de la procédure.

La comparution en personne à l'introduction de la procédure ne nous paraît pas nécessaire. Une requête conjointe exprimerait de façon convaincante la volonté des deux époux de divorcer. Cette requête devrait être adressée au président du tribunal de première instance ou au juge qui le remplace. Ce même juge serait chargé de la procédure jusqu'à son terme. Le rapport en chambre du conseil du tribunal et l'intervention d'un tribunal composé de trois juges, afin de statuer sur l'admission éventuelle du divorce, ne répondent à aucune nécessité. La procédure deviendra également plus humaine pour les époux en instance de divorce.

Samen met het verzoekschrift moeten de echtgenoten de nodige geboorte- en huwelijksakten neerleggen, en ook de overeenkomsten over de echtscheidingsgevolgen. Er wordt echter niet langer vereist dat de echtgenoten een overeenkomst hebben afgesloten over de gevolgen die bedoeld zijn in artikel 1287 (wederzijdse rechten op de goederen). Wanneer de echtgenoten het eens zijn over de essentie, nl. om in der minne te scheiden en de gevolgen zoveel mogelijk in onderlinge overeenstemming te regelen en niet te laten afhangen van de zogenaamde schuld van de echtgenoten, dan moet de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming voor hen openstaan. Het feit dat ze vooraf nog geen vergelijk hebben getroffen over de vermogensrechtelijke verdeling, mag hen niet uitsluiten van de ganse procedure.

Het geval dat over de verdeling van de goederen nog geen voorafgaandelijk vergelijk werd getroffen wordt geregeld door het nieuwe artikel 1290. In dit geval moeten de echtgenoten dit in hun verzoekschrift aanduiden en hun verzoekschrift persoonlijk overhandigen aan de voorzitter. Het is immers niet onwaarschijnlijk dat één van de partijen in dit geval een voorlopige maatregel vraagt om de goederen te inventariseren of om het behoud ervan te verzekeren. Daarom is de persoonlijke verschijning aangewezen, zodat de voorzitter in de mogelijkheid wordt gesteld om onmiddellijk deze maatregelen te nemen.

Wij menen niet dat het openbaar ministerie nog moet tussenkomen in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming. In het geval de echtgenoten over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst sluiten, beperkt de taak van de rechter er zich toe na te gaan of dit inderdaad het geval is en of deze overeenkomsten niet strijdig zijn met de openbare orde en de goede zeden. Wanneer over de verdeling van de goederen geen vergelijk werd gevonden, zal de rechter in het vonnis dat de echtscheiding toestaat ook een notaris moeten aanwijzen die zal instaan voor de gerechtelijke verdeling. Voor dit alles is de tussenkomst of het advies van het openbaar ministerie geenszins noodzakelijk.

Art. 6

Wij voorzien in een proefperiode van drie maanden. Dat lijkt ons voldoende om de echtgenoten toe te laten de tussen hen gesloten overeenkomsten aan de praktijk te toetsen. Opdat een dergelijke proefperiode werkelijk zin zou hebben en opdat de daarin opgedane ervaringen baat zouden kunnen bijbrengen, moeten de echtgenoten in de mogelijkheid worden gesteld de afgesloten overeenkomsten te wijzigen of aan te vullen. Daarom willen wij de mogelijkheid inschrijven om de opgestelde overeenkomst, met wederzijdse toestemming natuurlijk, te wijzigen of aan te vullen. De gewijzigde overeenkomsten overhandigen ze bij de persoonlijke verschijning na drie maanden. Op dat ogenblik kunnen ze ook nog de ondertussen bereikte overeenkomst over de verdeling van de goederen, of zoniet elk een eigen voorstel daartoe overhandigen.

Art. 7

In het door ons voorgestelde systeem wordt niet langer vereist dat de echtgenoten over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst afsluiten en aan de rechter overhandigen. Maar vanzelfsprekend kunnen ze wel over alle gevolgen een overeenkomst maken, en we kunnen verwachten dat dit ook vaak het geval zal zijn. In dat geval speelt het « echtscheiding-akkoord » ten volle. De rechter moet en

En même temps que la requête, les époux devraient déposer les actes de naissance et de mariage nécessaires, ainsi que leurs conventions sur les effets du divorce. Il ne serait toutefois plus exigé que les époux aient conclu une convention sur les effets visés à l'article 1287 (droits respectifs sur les biens). Les époux doivent pouvoir recourir à la procédure du divorce par consentement mutuel lorsqu'ils sont d'accord sur le principe, à savoir divorcer à l'amiable et régler les effets autant que possible par accord mutuel sans les faire dépendre des « torts » des époux. Le fait qu'ils n'aient conclu aucune convention préalable sur le partage du patrimoine ne doit pas leur interdire le recours à cette forme de divorce.

Le cas où le partage des biens n'a pas fait l'objet d'une convention préalable est réglé par le nouvel article 1290. Dans ce cas, les époux doivent faire état de cette situation dans leur requête et remettre celle-ci personnellement au président. Il n'est, en effet, pas improbable qu'une des parties sollicite dans ce cas une mesure provisoire en vue de faire dresser l'inventaire des biens ou d'assurer la conservation de ceux-ci. La comparution en personne est donc souhaitable, afin que le président ait la possibilité de prendre cette mesure sur le champ.

Nous estimons que le ministère public ne devrait plus intervenir dans la procédure du divorce par consentement mutuel. Lorsque les époux ont conclu une convention sur tous les effets du divorce, la mission du juge se limite à vérifier s'il en est bien ainsi et si la convention n'est pas contraire à l'ordre public et aux bonnes mœurs. A défaut de convention sur le partage des biens, le juge devra également désigner, dans le jugement admettant le divorce, un notaire qui sera chargé du partage judiciaire. La procédure susvisée n'exige ni intervention ni avis du ministère public.

Art. 6

Nous proposons de fixer le temps des épreuves à trois mois. Ce délai nous semble suffisant pour permettre aux époux de mettre leurs conventions à l'épreuve. Pour que le temps des épreuves ait un sens et que les époux puissent tirer un avantage de l'expérience qu'ils ont acquise pendant cette période, il faut leur donner la possibilité de modifier ou de compléter leurs conventions. Nous prévoyons donc que les conventions pourront être modifiées ou complétées par consentement mutuel. Les époux remettront les conventions modifiées lors de leur comparution en personne, à l'expiration des trois mois. Ils pourront également remettre, à cette occasion, la convention qu'ils auraient conclue entre-temps sur le partage des biens ou, à défaut, une proposition que chacun aurait établie à ce sujet.

Art. 7

En vertu des dispositions proposées, les époux ne seraient plus tenus d'établir et de remettre au juge une convention sur tous les effets du divorce. Il leur serait bien entendu loisible d'établir une telle convention, et il est probable qu'il en sera souvent ainsi. Dans ce cas, l'« accord de divorce » jouerait pleinement. Il ne resterait alors au juge qu'à examiner si une convention concernant tous les

kan dan enkel onderzoeken of er inderdaad over alle echtscheidingsgevolgen, die in artikel 1287 en 1288 van het Gerechtelijk Wetboek worden opgesomd, een overeenkomst werd afgesloten en overhandigd. Ambtshalve gaat de rechter ook steeds na of de overeenkomsten niet strijdig zijn met de openbare orde of met de goede zeden. Maar de rechter mag verder de inhoud van de overeenkomsten niet toetsen, zelfs niet marginaal. Wel moet de rechter nagaan of alle formaliteiten werden vervuld (gezamenlijk verzoekschrift, persoonlijke verschijning, neerlegging van de verschillende vereiste akten). Indien de rechter vaststelt dat alle formaliteiten werden in acht genomen en dat over alle vereiste punten een geldige overeenkomst werd afgesloten, dan staat hij de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval stelt de rechter vast dat aan de vereisten voor een echtscheiding door onderlinge toestemming niet werd voldaan, dat er dus geen grond bestaat voor de echtscheiding en motiveert hij zijn beslissing.

Art. 8

Dit artikel regelt het geval waarin niet over alle echtscheidingsgevolgen een overeenkomst werd gesloten. In dat geval moet de rechter nagaan of alle vereiste formaliteiten in acht werden genomen, en ambtshalve moet hij onderzoeken of de overeenkomsten die werden overgelegd niet strijdig zijn met de openbare orde of met de goede zeden. Is dat allemaal in orde, dan staat de rechter de echtscheiding toe. Gezien het ontbreken van een akkoord over de verdeling van de goederen, wijst de rechter in hetzelfde vonnis een notaris aan. De procedure voor de gerechtelijke verdeling van de gemeenschap wordt dan gevolgd, maar dit belet niet dat de echtscheiding ondertussen werd toegestaan en kan worden overgeschreven.

Art. 9

Vermits volgens ons voorstel de procureur niet meer tussenkomt in de procedure van echtscheiding door onderlinge toestemming, moet ook geen bepaling meer worden voorzien voor het beroep door het openbaar ministerie.

Art. 10

Hier vervalt de bepaling dat het beroep, ingesteld door de partijen, aan de procureur des Konings moet worden betekend.

Art. 11

Artikel 1301 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door een nieuw artikel, waarin voor het openbaar ministerie geen rol meer is weggelegd, ook niet in de procedure in beroep, en waardoor het beroep voortaan zal worden behandeld door een alleenzetelend raadsheer.

Art. 12

Wanneer beide echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning voor de voorzitter, na de bezinningsperiode van 3 maanden, volhouden in hun wil om uit de echt te scheiden en de voorzitter de echtscheiding toestaat, moet deze als een feit worden beschouwd. De overschrijving in de registers van de burgerlijke stand is dan een noodzakelijke formaliteit, en geen daad waarmee nogmaals de volgehouden toestemming moet worden bewezen. In sommige gevallen heeft dit immers aanleiding gegeven tot bepaalde

effets du divorce, énumérés aux articles 1287 et 1288 du Code judiciaire, a effectivement été conclue et remise. Le juge examinerait toujours d'office si les conventions ne sont pas contraires à l'ordre public ou aux bonnes mœurs. Mais il ne pourrait pas — ne fût-ce qu'accessoirement — examiner le contenu des conventions. Le juge serait néanmoins tenu de vérifier si toutes les formalités ont été remplies (requête conjointe, comparution en personne, dépôt des différents actes requis). Si le juge constate que toutes les formalités ont été respectées et qu'une convention concernant tous les points a été valablement conclue, il admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge constate qu'il n'a pas été satisfait aux conditions du divorce par consentement mutuel, qu'il n'y a donc pas lieu d'admettre le divorce et il motive sa décision.

Art. 8

Cet article règle le cas où tous les effets du divorce n'auraient pas fait l'objet d'une convention. Le juge devrait alors vérifier si toutes les formalités requises ont été respectées et examiner d'office si les conventions produites ne sont pas contraires à l'ordre public ou aux bonnes mœurs. Toutes les conditions étant satisfaites, le juge admettrait le divorce. Faute d'accord sur le partage des biens, le juge désignerait dans le même jugement un notaire. On suivrait alors la procédure du partage judiciaire des biens, mais celle-ci ne ferait pas obstacle à l'admission ni à la transcription du divorce.

Art. 9

La disposition relative à l'appel du ministère public n'a plus de raison d'être, du fait que notre proposition exclut toute intervention du procureur du Roi dans la procédure du divorce par consentement mutuel.

Art. 10

Cet article abroge la disposition selon laquelle l'appel interjeté par les deux parties doit être signifié au procureur du Roi.

Art. 11

L'article 1301 du Code judiciaire est remplacé par un nouvel article ne prévoyant plus aucune intervention du ministère public, même dans la procédure d'appel, et confiant l'instruction de l'appel à un conseiller unique.

Art. 12

Si, lors de leur comparution en personne devant le président après la période de réflexion de trois mois, les époux persistent dans leur volonté de divorcer et que le juge admet le divorce, celui-ci doit être considéré comme un fait accompli. La transcription sur les registres de l'état civil devient dès lors une formalité nécessaire, et cesse d'être un acte par lequel les intéressés doivent fournir une nouvelle preuve de leur détermination. Il est en effet arrivé que cette formalité donne lieu à certaines formes de

vormen van druk of chantage. Daarop stellen wij voor dat de meest gereede partij het vonnis of arrest kan betekenen of overhandigen aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.

Art. 13

Dit betreft een aanpassing aan de gewijzigde procedure.

P. PATAER.

**

VOORSTEL VAN WET

Artikel 1

Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd door de wet van 20 november 1969, wordt opgeheven.

Art. 2

Artikel 276 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgeheven.

Art. 3

Het eerste lid van artikel 1287 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

« De echtgenoten die besloten zijn tot echtscheiding door onderlinge toestemming over te gaan, kunnen vooraf bij notariële akte hun wederzijdse rechten regelen, waaromtrent het hen vrijstaat een vergelijk te treffen. Wanneer zij wensen vooraf een boedelbeschrijving op te maken en een schatting te doen van hun roerende en onroerende goederen, mag deze onderhands geschieden ».

Art. 4

In artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

In het 3° worden de woorden « van elk van beide echtgenoten » vervangen door de woorden « van de echtgenoten »; ».

Het 4° wordt aangevuld als volgt: « De uitkering is van rechtswege onderworpen aan de regels van artikel 301, § 2 tot § 6, van het Burgerlijk Wetboek.

Art. 5

De artikelen 1289 tot 1293 van het Gerechtelijk Wetboek worden vervangen door de volgende bepalingen:

« Art. 1289. — De echtgenoten dienen ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg een gezamenlijk verzoekschrift in, door hen beiden ondertekend en gericht aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. Zij zijn ertoe gehouden samen met het verzoekschrift de volgende stukken over te leggen:

1° hun akte van geboorte en hun akte van huwelijk;

pression ou de chantage. C'est pourquoi nous proposons que la partie la plus diligente puisse signifier ou remettre le jugement ou l'arrêt à l'officier de l'état civil.

Art. 13

La modification de la procédure implique l'adaptation de l'article visé.

**

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

L'article 275 du Code civil, modifié par la loi du 20 novembre 1969, est abrogé.

Art. 2

L'article 276 du Code civil est abrogé.

Art. 3

L'article 1287, alinéa premier, du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante:

« Les époux déterminés à opérer le divorce par consentement mutuel peuvent régler préalablement par acte notarié leurs droits respectifs, sur lesquels ils seront libres de transiger. S'ils souhaitent faire préalablement inventaire et estimation de leurs biens meubles et immeubles, cette convention peut être établie sous seing privé. »

Art. 4

Les modifications suivantes sont apportées à l'article 1288 du Code judiciaire:

Au 3°, les mots « de chacun » sont supprimés.

Le 4° est complété comme suit: « La pension est soumise de plein droit aux dispositions de l'article 301, §§ 2 à 6, du Code civil. »

Art. 5

Les articles 1289 à 1293 du Code judiciaire sont remplacés par les dispositions suivantes:

« Art. 1289. — Les époux déposent au greffe du tribunal de première instance une requête conjointe, signée par eux et adressée au président du tribunal ou au juge qui en exerce les fonctions. Ils sont tenus de produire, en même temps que la requête, les pièces suivantes:

1° leur acte de naissance et leur acte de mariage;

2° de akten van geboorte en van overlijden van de afstammelingen van ieder van hen, met inbegrip van de kinderen welke zij geadopteerd hebben;

3° de akten vermeld in de artikelen 1287 en 1288.

Art. 1290. — De echtgenoten kunnen evenwel ook het verzoekschrift en de akten, die vermeld zijn in artikel 1288 en in artikel 1289, 1° en 2°, overleggen zonder dat ze vooraf een vergelijk hebben getroffen over hun wederzijdse rechten. In dat geval moeten de echtgenoten dit in hun verzoekschrift aanduiden, en moeten ze dit verzoekschrift persoonlijk overhandigen aan de voorzitter van de rechtbank of aan de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. De echtgenoten kunnen over het regelen van hun wederzijdse rechten elk afzonderlijk een voorstel overhandigen aan de rechter.

De rechter parafeert het verzoekschrift en de akten en stelt in een proces-verbaal vast dat een en ander hem is overhandigd.

Op verzoek van één der partijen kan de rechter echtgenoten een verbod opleggen om, voor de tijd die hij bepaalt, eigen of gemeenschappelijke roerende of onroerende goederen, zonder de instemming van de andere echtgenoot, te vervreemden, te hypothekeren of te verpanden; hij kan de verplaatsing van de meubelen verbieden of het persoonlijk gebruik ervan aan een van beide echtgenoten toewijzen. Hij kan een bevelschrift uitvaardigen aan een gerechtsdeurwaarder of een notaris aanwijzen om een inventaris op te maken. De rechter kan de echtgenoot die de roerende goederen onder zich heeft, verplichten borg te stellen of van voldoende goeðheid te doen blijken.

Daden van vervreemding zijn alle daden bedoeld in artikel 1 van de wet van 16 december 1851 en in artikel 8 van de wet van 10 februari 1908.

De artikelen 1253*sexies*, § 1, 1253*septies*, eerste alinea, en 1253*octies* zijn mede van toepassing, evenals artikel 224 van het Burgerlijk Wetboek. »

Art. 6

Artikel 1294 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

« Art. 1294. — Binnen een maand nadat drie maanden verlopen zijn sedert het overleggen van het verzoekschrift, verschijnen de echtgenoten samen en in persoon voor de voorzitter van de rechtbank of voor de rechter die het ambt van voorzitter waarneemt. Zij overhandigen, in voorkomende geval:

— de akten waarin de overeenkomsten, bedoeld in de artikelen 1287 en 1288 en die zij samen met het verzoekschrift hebben neergelegd of overhandigd, worden gewijzigd;

— de akten met de ondertussen bereikte overeenkomst over de wederzijdse rechten, bedoeld in artikel 1287, wanneer zij bij het overhandigen van het verzoekschrift daarover nog geen overeenkomst hadden bereikt;

— de voorstellen van elke echtgenoot afzonderlijk over hun wederzijdse rechten, bedoeld in artikel 1287, indien zij daarover nog steeds geen overeenkomst hebben bereikt.

De echtgenoten verzoeken de rechter, ieder afzonderlijk doch in elkaars tegenwoordigheid, de echtscheiding toe te staan. »

Art. 7

Artikel 1295 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

2° les actes de naissance et de décès de leurs descendants respectifs y compris des enfants qu'ils ont adoptés;

3° les actes mentionnés aux articles 1287 et 1288.

Art. 1290. — Les époux peuvent également déposer la requête et les actes mentionnés à l'article 1288 et à l'article 1289, 1° et 2°, sans avoir préalablement transigé sur leurs droits respectifs. Dans ce cas, les époux doivent faire état de cette situation dans leur requête et remettre celle-ci personnellement au président du tribunal ou au juge qui en exerce les fonctions. Les époux peuvent, chacun séparément, remettre au juge une proposition concernant le règlement de leurs droits respectifs.

Le juge paraphe la requête et les actes et dresse le procès-verbal de la remise du tout en ses mains.

A la demande d'une des parties, le juge peut interdire à chacun des époux, pour la durée qu'il détermine, d'aliéner, d'hypothéquer ou de donner en gage des biens meubles ou immeubles, propres ou communs, sans l'accord de l'autre; il peut interdire le déplacement des meubles ou en attribuer l'usage personnel à l'un ou l'autre des époux. Il peut décerner un mandat à un huissier de justice ou commettre un notaire pour dresser un inventaire. Le juge peut obliger l'époux détenteur des meubles à donner caution ou à justifier d'une solvabilité suffisante.

Sont des actes d'aliénation, tous les actes visés à l'article 1er de la loi du 16 décembre 1851 et à l'article 8 de la loi du 10 février 1908.

Les articles 1253*sexies*, § 1er, 1253*septies*, alinéa premier et 1253*octies* sont également d'application, de même que l'article 224 du Code civil. »

Art. 6

L'article 1294 du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante:

« Art. 1294. — Dans le mois du jour où sont révolus les trois mois suivant le dépôt de la requête, les époux comparaissent ensemble et en personne devant le président du tribunal ou le juge qui en exerce les fonctions et lui remettent, le cas échéant:

— les actes modifiant les conventions visées aux articles 1287 et 1288, qu'ils ont déposées ou remises en même temps que la requête;

— les actes constatant la convention qu'ils ont conclue entre-temps sur les droits respectifs visés à l'article 1287, s'ils n'avaient encore conclu aucune convention à ce sujet au moment de la remise de la requête;

— les propositions de chacun des époux en particulier sur les droits respectifs visés à l'article 1287, s'ils n'ont toujours conclu aucune convention à ce sujet.

Les époux requièrent du magistrat, chacun séparément, mais en présence l'un de l'autre, l'admission du divorce. »

Art. 7

L'article 1295 du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante:

« Art. 1295. — Wanneer de echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning verklaren een overeenkomst te hebben bereikt over alle punten, opgesomd in de artikelen 1287 en 1288, onderzoekt de rechter of er inderdaad over alle punten een overeenkomst werd afgesloten en overhandigd, en of alle door deze afdeling vereiste formaliteiten in acht werden genomen. Blijkt dit het geval te zijn, dan staat de rechter de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval verklaart de rechter dat er geen grond bestaat om de echtscheiding toe te staan en geeft de redenen van de beslissing op. »

Art. 8

Artikel 1296 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

« Art. 1296. — Wanneer de echtgenoten bij hun persoonlijke verschijning hun wederzijdse rechten, bedoeld in artikel 1287, nog niet hebben geregeld, gaat de rechter na of alle door deze afdeling vereiste formaliteiten in acht werden genomen. Blijkt dit het geval te zijn, dan staat hij de echtscheiding toe. In het tegenovergestelde geval verklaart de rechter dat er geen grond bestaat om de echtscheiding toe te staan en geeft de redenen van de beslissing op.

In het vonnis waarin hij de echtscheiding toestaat wijst de rechter terzelfdertijd, voor het regelen van de wederzijdse rechten over de goederen, een notaris aan. Hij wijst tevens een notaris aan die gelast wordt de niet-verschijnende of weigerende partijen te vertegenwoordigen. De notarissen handelen hun opdracht af overeenkomstig de artikelen 1207 tot 1225. »

Art. 9

Artikel 1299 van het Gerechtelijk Wetboek wordt opgeheven.

Art. 10

In artikel 1300 van het Gerechtelijk Wetboek vervalt de laatste volzin.

Art. 11

Artikel 1301 van het Gerechtelijk Wetboek wordt door de volgende bepaling vervangen:

« Art. 1301. — Het hoger beroep wordt behandeld door de voorzitter van het hof van beroep of door de raadsheer die hem vervangt, binnen dertig dagen na de betekening van het beroep. »

Art. 12

§ 1. In het eerste lid van artikel 1303 van het Gerechtelijk Wetboek worden de woorden « door de echtgenoten afzonderlijk of gezamenlijk » vervangen door de woorden « door de beide echtgenoten of door de meest gerede partij ».

§ 2. In het laatste lid van hetzelfde artikel worden de woorden « Binnen een maand na de gezamenlijke betekening of terhandstelling of, in voorkomend geval, na de tweede betekening of terhandstelling » vervangen door de woorden « Binnen een maand na de betekening of de overhandiging ».

« Art. 1295. — Si, lors de leur comparution en personne, les époux déclarent avoir conclu une convention sur tous les points énumérés aux articles 1287 et 1288, le juge examine si une telle convention a effectivement été conclue et remise et si toutes les formalités requises par la présente section ont été respectées. Si tel est le cas, le juge admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge déclare qu'il n'y a pas lieu d'admettre le divorce et il motive sa décision. »

Art. 8

L'article 1296 du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante:

« Art. 1296. — Si, lors de leur comparution en personne, les époux n'ont pas encore réglé leurs droits respectifs visés à l'article 1287, le juge vérifie si toutes les formalités requises par la présente section ont été respectées. Si tel est le cas, il admet le divorce. Dans le cas contraire, le juge déclare qu'il n'y a pas lieu d'admettre le divorce et il motive sa décision.

Dans le jugement admettant le divorce, le juge commet un notaire afin de régler les droits respectifs sur les biens. Il commet également un notaire chargé de représenter la partie absente ou récalcitrante. Les notaires remplissent leur mission conformément aux articles 1207 à 1225. »

Art. 9

L'article 1299 du Code judiciaire est abrogé.

Art. 10

La dernière phrase de l'article 1300 du Code judiciaire est supprimée.

Art. 11

L'article 1301 du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante:

« Art. 1301. — Le président de la cour d'appel ou le conseiller qui le supplée instruit l'appel dans les trente jours de sa signification. »

Art. 12

§ 1. Au premier alinéa de l'article 1303 du Code judiciaire, les mots « par les époux, séparément ou conjointement », sont remplacés par les mots « par les deux époux ou par la partie la plus diligente ».

§ 2. Au dernier alinéa du même article, les mots « Dans le mois de la signification ou de la remise conjointes ou, le cas échéant, de la seconde signification ou remise » sont remplacés par les mots « Dans le mois de la signification ou de la remise, ».

Art. 13

Het tweede lid van artikel 1304 van het Gerechtelijk Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

« Ten aanzien van de echtgenoten, wat hun goederen betreft, werkt het terug tot op de dag van de indiening of de overhandiging van het gezamenlijk verzoekschrift vermeld in artikel 1289. »

P. PATAER.

Art. 13

Le deuxième alinéa de l'article 1304 du Code judiciaire est remplacé par la disposition suivante :

« Toutefois, il remonte, à l'égard des époux, en ce qui concerne leurs biens, au dépôt ou à la remise de la requête conjointe prévue à l'article 1289. »